

იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის
სახელმწიფო უნივერსიტეტი

ხელნაწერის უფლებით

ეკატერინე ყაველაშვილი

გრიგოლ რობაქიძის ემიგრანტული
მინიატურული პროზა

ფილოლოგიის დოქტორის (1005) აკადემიური
ხარისხის მოსაპოვებლად

წარმოდგენილი დისერტაციის

ავტორ ე ფ ე რ ა ტ ი

სპეციალობა: ქართული ლიტერატურა

თელავი
2016

ნაშრომი შესრულებულია იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის ქართული ფილოლოგიის დეპარტამენტში

სამეცნიერო ხელმძღვანელი:

საპატიო პროფესორი: **ლუიზა ხვიჩია**

რეცენზენტები:

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,

ასოცირებული პროფესორი: **რამაზ მეფარიშვილი**

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი,

ასოცირებული პროფესორი: **ნინო მინდიაშვილი**

დაცვა შედგება 2016____ წლის ”____” _____, _____ საათზე იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე: კორპუსი _____ აუდიტორია _____

მისამართი: საქართველო, თელავი, 2200

ქართული უნივერსიტეტის ქუჩა N 1

ტელ: +995 350 27 24 01

დისერტაციის გაცნობა შეიძლება თელავის სახელმწიფო

უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკასა და ვებ-გვერდზე:

<http://tesau.edu.ge>

სადისერტაციო საბჭოს სწავლული მდივანი,

ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი

პროფესორი: **ნინო კოჭლოშვილი**

სადისერტაციო ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

საკვალიფიკაციო ნაშრომი „გრიგოლ რობაქიძის ემიგრანტული მინიატურული პროზა“ მოიცავს მწერლის შემოქმედებისა და მოღვაწეობის საინტერესო პერიოდს, როცა იგი ნაყოფიერად მუშაობდა და ქმნიდა მხატვრულ თუ პუბლიცისტურ ტექსტებს. ჩვენი კვლევი საგანია მწერლის მიერ ემიგრაციის პერიოდში შექმნილი მინიატურული პროზა.

მინიატურული პროზის ნიმუშებთან ერთად გრიგოლ რობაქიძის ესეისტიკის, პუბლიცისტიკისა და ეპისტოლარული მემკვიდრეობის კვლევას მნიშვნელოვანი ადგილი დავუთმეთ ნაშრომში.

საკვლევი თემის აქტუალურობა: სადისერტაციო ნაშრომში დავასაბუთებთ კვლევის აქტუალობა, მეცნიერული სიახლე და პრაქტიკული ღირებულება.

გრიგოლ რობაქიძემ შექმნა განსხვავებული ენობრივ-მენტალური ნაშრომების მთელი სერია, რომელთა თემატიკა მრავალფეროვანია. საკითხთა მრავალგვარობის მიუხედავად, მწერლის იდეა არ იცვლებოდა. იგი მხოლოდ ქართული გენის მსოფლიოსთან დაახლოებას ისახავდა მიზნად.

საკვალიფიკაციო ნაშრომი წარმოადგენს დიდი ხნის მანძილზე სამშობლოში აკრძალული მწერლის დასავლური ღირებულებების შემცველი ტექსტების განსხვავებული კუთხით შესწავლის ცდას. აქტუალურია თანამედროვე ლიტერატურათმცოდნეობის სივრცეში ამ თემაზე შექმნილი სამეცნიერო პროდუქციაც, ვფიქრობთ ჩვენი საკვალიფიკაციო ნაშრომი არ იქნება ინტერეს მოკლებული.

ნაშრომის მიზანია, გრიგოლ რობაქიძის მიერ ემიგრაციის პერიოდში შექმნილი მასალების შესწავლით გაირკვეს ქართული ევროპეიზმის ერთ-ერთი დიდი წარმომადგენლის, შემოქმედის სააზროვნო სივრცე, მისი მენტალური საფუძვლები, დღემდე საინტერესო ანალიტიკური ხასიათის მოსაზრებები. ჩვენი მიზანი იყო მეტ-ნაკლები სისრულით გამოგვეჩუქებინა ყველა ის მოსაზრება თუ თეორიული ხასიათის დასკვნა, რამაც გრიგოლ რობაქიძე აქცია ქართული ევროპეიზმის

წარმომადგენლად, ახალი მიმდინარეობების თეორეტიკოსად და პოლიტიკური გეზის მიმცემად მეოცე საუკუნის 10-20-30-იანი წლების ურთულეს ქართულ რეალობაში.

ნაშრომის კვლევის ობიექტი და მეთოდები: სამეცნიერო ლიტერატურის კრიტიკული, შედარებითი ანალიზის, არგუმენტირებული დასკვნებით დავადგინეთ თემის აქტუალობა. ინფორმაციის კრიტიკული ანალიზის საფუძველზე შესაძლებელი გახდა კვლევის ეფექტურობის განსაზღვრა.

კვლევის მეთოდად გამოყენებულია კომპლექსური და შეპირისპირებითი ანალიზი. იგი ფასეულია როგორც თეორიული, ისე პრაქტიკული ამოცანების გადასაჭრელად. თეორიული მნიშვნელობა იმაში მდგომარეობს, რომ იგი წარმოადგენს მოკრძალებულ, მაგრამ წინგადადგმულ ნაბიჯს ლიტერატურული უნივერსალიების შესწავლაში.

ნაშრომის პრაქტიკული ღირებულება მისი გამოყენება უმაღლეს სასწავლებლებში სპეცკურსების სახით; ასევე ჰუმანიტარული კოლეჯების ჟურნალისტიკის სპეციალობებზე.

სადისერტაციო ნაშრომის მეცნიერული სიახლე ისაა, რომ მასში გრიგოლ რობაქიძის შემოქმედების ესთეტიკური საფუძვლების გათვალისწინებით, წარმოდგენილია მისი მცირე პროზის კვლევა. საკვლევი საკითხის ირგვლივ თანამედროვე ლიტერატურათმცოდნეობაში არსებულ ზოგად თეორიულ და მეთოდოლოგიურ შრომებზე დაყრდნობით, ისტორიულ-კულტურული განვითარების თავისებურებების გათვალისწინებით განხილულია მწერლის მრავალმხრივი ესთეტიკური შეხედულებანი.

მეცნიერულ სიახლეს წარმოადგენს დასკვნები, რომლებიც გამოვიტანეთ მწერლის ემიგრაციამდე და ემიგრაციის შემდგომ პერიოდში შექმნილი მინიატურული პროზის შესწავლის შემდეგ. ჩვენ დავინტერესდით იმითაც თუ როგორ იქნა შეფასებული რობაქიძის შემოქმედება როგორც თანამედროვე პერიოდში ასევე შემდგომ ამ კუთხით შევისწავლეთ სამეცნიერო ლიტერატურა ჩვენეული შეფასებით.

ნაშრომის სიახლესა და თვითმყოფადობას რობაქიძის მინიატურული პროზის შესწავლა, მის პუბლიცისტურ ტექსტებში არსებული ევროპეიზმის ანალიზი და სისტემატიზაცია წარმოადგენს.

ნაშრომის მოცულობა და სტრუქტურა: სადისერტაციო ნაშრომი შედგება შესავლის, ხუთი თავის, ქვეთავებისა და დასკვნისაგან. შეიცავს კომპიუტერულად ნაბეჭდ 153 გვერდს. ერთვის გამოყენებული ლიტერატურის სია.

ნაშრომის აპრობაცია: სამი სამეცნიერო სტატია, რომელიც შეიცავს კვლევის ძირითად შედეგებსა და დასკვნებს, გამოქვეყნებულია საერთაშორისო სამეცნიერო გამოცემებში.

სადისერტაციო ნაშრომის ძირითადი შინაარსი შესავალი

რობაქიძის შემოქმედებაში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია თემები: ქართული ისტორია და აზიური მითები, საქართველოს მსოფლხატი, სოციალიზმი და ნაციონალიზმი, ასევე ისეთი ძლიერი ფიგურების პორტრეტები, როგორებიცაა მუსოლინი, სტალინი, ჰიტლერი და სხვ.

გრიგოლ რობაქიძის წერილებმა შემოგვინახა მწერლის საინტერესო შეხედულებები პოლიტიკაზე, ემიგრანტის მოვალეობასა და მრწამსზე, საკუთარ შემოქმედებით ლაბორატორიაზე, ჟურნალში გამოსაქვეყნებელ სტატიებზე და ყველა იმ პრობლემაზე, რომლებიც მის წინაშე იდგა სულიერ და შემოქმედებით ჭრილში. ამ მასალის გაცნობამ მწერლის შემოქმედების ახლებურად გააზრების საშუალება მოგვცა.

გრიგოლ რობაქიძის შემოქმედება მწერლის რთული ცხოვრებისეული გზის გამო ქართულ – გერმანულ პერიოდებადაა დაყოფილი. მწერლის სათანადო დონეზე გამოკვლევასა და შესწავლას საქართველოში ხელი შეუშალა იმან, რომ რობაქიძის სახელი წლების განმავლობაში ტაბუდადებული იყო. გრიგოლ რობაქიძე ღრმად ეროვნული, ინდივიდუალური, მისტიკური ხედვის მწერალია, გერმანულ

ენაზე გამოქვეყნებული მისი ნაწარმოებებიც კი ქართული სულითაა გაჟღენთილი.

თავი I

ფრაგმენტები, ფაქტები გრიგოლ რობაქიძის ბიოგრაფიიდან

გრიგოლ ტიტეს ძე რობაქიძე დაიბადა 1881 (1880 წ.) წლის 28 ოქტომბერს, სოფ. სვირში – დედუღეთში, მამამისი ცხოვრობდა სოფელ ჩხარი-ეწერში, ზემო იმერეთში. 1890 წ. გრიგოლი სასულიერო სასწავლებელში შეუყვანიათ, სადაც განსაკუთრებული ნიჭის გამო, ორჯერ ექსტერნად ჩააბარა მომდევნო კლასის გამოცდები და ორი წლით ადრე დაასრულა სწავლა. ხუთი წლის შემდეგ სასულიერო სემინარიაში გადასულა. მამას მისი მღვდლად კურთხევა სდომებია, რაზედაც სასტიკი უარი მიუღია. ოჯახიდან ყოველგვარი ხელშეწყობის გარეშე იურიევის, ახლანდელი ტარტუს უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე ჩაირიცხა. 1901 წ. სწავლის ფულის გადაუხდელობის გამო უნივერსიტეტიდან გარიცხეს. ქართველმა მოღვაწეებმა ნიჭიერი ახალგაზრდა საზღვარგარეთ გაამგზავრეს.

1906 წ. დაამთავრა ლაიფციგის უნივერსიტეტი. სწავლობდა ფილოსოფიასა და ლიტერატურას. გრიგოლი ორი წელი დარჩა საზღვარგარეთ და სხვადასხვა უნივერსიტეტში ისმენდა ლექციებს მისთვის საინტერესო საგნებში.

1908წ. დაბრუნდა საქართველოში, ჩაება ლიტერატურულ ცხოვრებაში, კითხულობს ლექციებს ქართულ და რუსულ ენებზე.

1910 წ. გრიგოლი უბრუნდება ტარტუს უნივერსიტეტს, ამთავრებს იურიდიულ ფაკულტეტს, მაგრამ დიპლომს ყაზანის უნივერსიტეტში იცავს. პირველი მსოფლიო ომის დროს გრიგოლ რობაქიძე ირანშია. იქ გაიცნო ნინო დომენსკაია, დაოჯახდა და ორი შვილი შეეძინა. ბედნიერი არ აღმოჩნდა გრიგოლის ეს პირველი ქორწინება. მეუღლე ბაქოში მშობლებთან

გამეზავრა, სადაც ეპიდემიამ ორივე ბავშვი იმსხვერპლა. ამის შემდეგ გრიგოლი გასცილდა ნინო დომენსკაიას.

რამდენიმე წლის შემდეგ გრიგოლი მეორედ დაქორწინდა ელენე ფიალკინაზე. საბჭოთა ხელისუფლების წინააღმდეგ ბრძოლამ ემიგრაციამდე მიიყვანა. 1931 წ. გრიგოლი გერმანიაში მიდის. საბჭოთა ხელისუფლებამ მწერლის წინააღმდეგ უზნეო კამპანია წამოიწყო, რაც განპირობებული გახლდათ იმდროინდელი იდეოლოგიით. მწერლის შესახებ პრესაში გამოქვეყნდა არაერთი დამამცირებელი შინაარსის პუბლიკაცია. გაზეთ „კომუნისტსა“ და „მნათობში“ დაიბეჭდა მწერალთა მიმართვა სრულიად საქართველოს მწერალთა კავშირის პრეზიდენტისადმი: „არავითარი დანდობა კლასობრივ მტრებს“, რომელიც მიმართული იყო გრიგოლ რობაქიძის წინააღმდეგ. წერილში ნათქვამი იყო, რომ რობაქიძე თვალთმაქცობდა, ატყუებდა ხელისუფლებას, მწერლობას, საზოგადოებას... რომ ის ფაშისტთა ბანაკში გადავიდა, იყო „სოციალისტური სამშობლოს“ მოღალატე და ა.შ. ამის შემდეგ მისი სახელი და შემოქმედება აიკრძალა საბჭოთა საქართველოში.

30-იან წლებში გრიგოლ რობაქიძე უკვე სახელმწიფო მწერალია. იგი ქართულზე არანაკლებ ბრწყინვალედ წერს გერმანულად. აღაფრთოვანებს გერმანელებს და ამ ენის უბადლო მცოდნეთ. ემიგრაციის წლებში 1932 – 1942 წწ. გამოჩნდა გრიგოლ რობაქიძის ის ნაწარმოებები, რომელთაც მწერალს გერმანიაში პოპულარულობა მოუტანეს.

1932 წელს, იმ წელიწადს, როცა ნობელის პრემია ჯონ გოლსოურსის ხვდა წილად, გრიგოლ რობაქიძეც იყო წარდგენილი. წარუდგენია იგი მისი რომანების გერმანულ ენაზე მთარგმნელს, ქართველოლოგსა და სლავისტს, ბერლინის უნივერსიტეტის პროფესორს რიხარდ მეკელანს.

1957 წ. მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ მწერალი მარტო დარჩა. 80 წელს მიახლოებული მწერლის ცხოვრებაში, მასზე 48 წლით უმცროსი გერმანელი მხატვარი ქალი გრაფინია გიტა ფონ შტრახვიტიცი შემოდის. მწერალი ამ სიყვარულს ღმერთისაგან გამოგზავნილ საჩუქრად მიიჩნევდა.

1962 წ. 17 ნოემბერს გრიგოლი ბარათით გიტას უთვლის - მალე სულ ერთად ვიქნებითო, მაგრამ 19 ნოემბერს გრიგოლ რობაქიძე საიდუმლო ვითარებაში გარდაიცვალა. 1962 წ. 20 ნოემბერს, ჟენევის პოლიციამ გრიგოლ რობაქიძე გარდაცვლილი აღმოაჩინა.

უცხოეთში ყოფნის დროს გრიგოლ რობაქიძე ქართულ, გერმანულ, ფრანგულ ენაზე ქმნიდა ლიტერატურულ-ესეისტურ და მეცნიერულ ნარკვევებს, რომელთა უმრავლესობა დაიბეჭდა ბერლინსა და პარიზში. ივანე ჯავახიშვილმა მწერალს მსოფლიო ლიტერატურის კათედრაც შესთავაზა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტში. მან, როგორც მწერალმა, არ ისურვა პროფესორი გამხდარიყო. გრიგოლი ქართული ემიგრაციის განსაკუთრებული წევრი იყო, არა პარტიული, არამედ ეროვნული ნიშნით. პოლიტიკოსობაზე თავს არ დებდა და ამას აღნიშნავდა კიდევ საქვეყნოდ. უკვე არაერთხელ ითქვა, რომ ის არ ყოფილა რომელიმე იმჟამად არსებული პარტიის წევრი, არც ქართულის და არც ევროპულის. მისი პარტია, მისი რწმენა და მრწამსი იყო საქართველო. საქართველო მარადი, მთლიანი და განუყოფელი!

თავი II

გრიგოლ რობაქიძის მინიატურული პროზის პრობლემატიკა

1931 წ. დამდეგიდან იწყება და 1962 წ. მთავრდება გრიგოლ რობაქიძის შემოქმედების მეორე დიდი პერიოდი უცხოეთში, რომლის დროს ის ახალ ქართულ ნაწარმოებებს ქმნიდა არამარტო ქართულად, გერმანულადაც. საქართველოსნაირ პატარა ერს ევლინება ბუმბერაზი მწერალი - გრიგოლ რობაქიძე, რომლის შემოქმედებაში ბევრი რამ იმალება.. სამშობლოსთან სულიერი კავშირი გრიგოლ რობაქიძეს არასოდეს გაუწყვეტია, მისგან იღებდა შემოქმედებით საზრდოს.

ნაშრომში ძირითადად განხილულია ემიგრაციის პერიოდში შექმნილი ტექსტები, მათ შორის დაწვრილებით განვიხილეთ ნოველათა კრებულები „დემონი და მითოსი“ და „კავკასიური

ნოველები“, რომლებიც თავდაპირველად გერმანიაში გამოიცა. საკვალიფიკაციო ნაშრომში შეძლებისდაგვარად ვრცლად განხილულია აგრეთვე „ორი სურათი“, „MAIA“, „LOTOS“, „ორი ფოთოლი“ (რომანთგან „დალი“), „ლილე“, „დიდი დედა“ (რომანთაგან „დალი“), „ყავლან ქვემოკლიძის მინაწერი კვატატი პიტნავასადმი“ და „ჟამსა ხუმრობისა (მოგონილი და ნამდვილი)“.

„დემონი და მითოსი“ მწერალმა გერმანულ ენაზე დაწერა. ამას ადასტურებს 1937წ. 2 აპრილს მწერლის მიერ ჩეხი ქართველოლოგის ი. იედლიჩკასადმი გაგზავნილი ბარათი, სადაც ამბობს, რომ იგი ჯერ ქართულად წერს, შემდეგ კი მას თარგმნის, ამიტომ თარგმანს პირვანდელი ტექსტის ტოლფასოვნად თვლის. ამავე წერილიდან ჩანს, რომ „დემონი და მითი“ მწერალს უშუალოდ გერმანულ ენაზე დაუწერია.

ჩვენს საკვალიფიკაციო ნაშრომში გამოვყავით მოტივები რომლებიც მწერლის მთელს შემოქმედებას გასდევს, თუმცა სოციალიზმისა და ნაციონალიზმის თემები ემიგრაციის შემდგომ პერიოდში განსაკუთრებით მწვავეა, რაც არა მხოლოდ იმ დროისათვის განვითარებულ პოლიტიკურ მოვლენებს, არამედ ემიგრაციაში მყოფი პროგრესულად მოაზროვნე ადამიანის პირად განცდებსაც დავუკავშირეთ.

მწერალი შეყვარებულია ქართულ ენაზე, მიწაზე, ქართულ ხასიათსა და ზოგადად ყველაფერ ქართულზე. პატრიოტულ გრძნობებს ემიგრაციაში ყოფნა კიდევ უფრო ამწვავებდა. რობაქიძის შემოქმედებასთან ზიარების დროს გვიჩნდება ადამიანებისადმი თანაგრძნობისა და მიტევების გრძნობა. ამის საპირისპირო პოლუსად კი დგას ნაცისტური გერმანიის ცენტრში მდგარი რობაქიძის განსხვავებული პორტრეტი.

მარადიული დაბრუნების იდეა რობაქიძესთან ატარებს არამარტო ისტორიულ, არამედ პოლიტიკურ ხასიათსაც. ეს გახდა რობაქიძისათვის ემიგრაციის მიზეზი, საიდანაც იგი ველარ დაბრუნდა. მწერალი მომავლის იმედებს ამყარებდა ოქროს ეპოქის დადგომაზე, რომელსაც იგი წარსულში ეძებდა.

მე-20 საუკუნის დასაწყისში, პირველი მსოფლიო ომის ევროპაში გაბატონებულია მარტოსულობის გრძნობა.

უსამშობლოდ დარჩენილი გრიგოლ რობაქიძე ეძებდა მეორე სამშობლოს მესამე რაიხში.

გაზ. „კომუნისტის“ 1974 წ. მარტში დაიბეჭდა ილია თავაძის „მოლაღატის გზა – ვინ იყო გრიგოლ რობაქიძე?“ „გრიგოლ რობაქიძეს გაუჭირდა პირდაპირ ეთქვა, რომ ის ფაშისტი იყო, მაგრამ ვერც ფაშიზმიდან გათიშვა იკისრა. ამიტომ მივიბუღე – მოვიბუღად თქვა: „საბჭოეთში ჰგონიათ თითქოს მე „მეორე“ ნაპირას ვიდგე. არაა მართებული. მე ვდგევარ „მესამე“ ნაპირზე – მდინარეს ასეთი ნაპირიც აქვს. მესამე ნაპირზე დგომა არ ნიშნავს შინაგან ნეიტრალიტეტს... ამ აღსარებაში პირდაპირ არის ნათქვამი, რომ გრიგოლ რობაქიძე მდინარის არც სოციალისტურ ნაპირზე, არც ბურჟუაზიულზე, არამედ მესამე ნაპირზე ე. ი. ფაშიზმის პოზიციებზე დგას“ [თავაძე, 1974, 2].

დაახლოებით ასე ფასდებოდა ათწლეულების განმავლობაში რობაქიძის შემოქმედება. დღეს უდავოა, რომ სწორედ გრიგოლ რობაქიძემ გააცნო ევროპას ქართული უძველესი კულტურა. მწერალმა გერმანულ ენაზე აახმიანა ის, რაც აქამდე უცნობი იყო უცხოელი მკითხველისათვის.

რობაქიძე სამენოვანი მწერალია. ამ მხრივ იგი უნიკალური მოვლენაა მსოფლიო ლიტერატურის ისტორიაში. იგი წერდა ქართულად, რუსულად და გერმანულად. მწერლის სამწერლობო ენა გერმანულ ენაშიც დახვეწილი და ნათელია. „კავკასიური ნოველების“ გერმანულ ენაზე გაცნობამ კი დაგვარწმუნა, რომ რობაქიძის სიტყვას, არა მხოლოდ ქართულში, გერმანულშიც შემლოცველის ძალა აქვს.

თავი III

ესე ქართულ – ევროპულ მწერლობაში და გრიგოლ რობაქიძე

გრიგოლ რობაქიძის მრავალფეროვან შემოქმედებაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ადგილი ესეს ეკუთვნის. მისი ნაწერები გამოირჩევა ესესათვის დამახასიათებელი სისხარტით, მცირეში

დიდის, ბევრის თქმის უნარით. ამ მწერლის ნატურა, მისი შემოქმედებითი ბუნება უფრო მეტად ესეს ჟანრს შეესატყვისებოდა. გრიგოლ რობაქიძის ლექციებითა და ესეებით იწყება ქართული მოდერნიზმის იდეოლოგია. მწერალი განახლების პათოსმა მიიყვანა ჯერ სიმბოლიზმთან, 1921 წლიდან - ექსპრესიონიზმთან. ცდილობდა, ესეში ყოფილიყო ესეისტზე მეტი, ლექსში - პოეტზე მეტი, პროზაში - პროზაიკოსზე მეტი, როგორც მოაზროვნე და ქადაგი. იგი იყო ახალი დროის ზეკაცი, მითოსიდან მოვლენილი პიროვნება, რომელმაც შექმნა მწერლის ავტორიტეტი [სიგუა, 2002, 56-59].

თავი IV

ქართული პუბლიცისტიკის როლი გრიგოლ რობაქიძის ესეისტიკის განვითარებაში

მეოცე საუკუნის 10-20-30-იანი წლები ქართული პრესის რენესანსის პერიოდად ითვლება. ეს გრიგოლ რობაქიძის, კონსტანტინე გამსახურდიას, მიხეილ ჯავახიშვილის, „ცისფერყანწელების“ ზეობის ხანაა. საქართველომ მოიპოვა და დაკარგა დამოუკიდებლობა. ამ ეპოქის დიდი წარმომადგენელია გრიგოლ რობაქიძე, რომლის პუბლიცისტურმა ესეებმა დიდწილად განსაზღვრეს ევროპეიზმის დომინანტი ქართულ მწერლობაში.

თემატური თვალსაზრისით, რობაქიძის შემოქმედება მრავლაფეროვანია. ფართო განათლებისა და თვალსაწიერის მწერლის გონება სწვდება ქართული ეთნოლოგიის, მუსიკის, მხატვრობის, ცეკვის, მწერლობის საკითხებს; ყურადღებას ამახვილებს სრულიად სხვადასხვა ჯურის (ზოგჯერ ანტიპოდური მიმართულებისა და მიდრეკილებების) პოლიტიკურ მოღვაწეებზე. ემიგრაციაში მყოფ მამულიშვილებს აწუხებთ მიტოვებული სამშობლოსა და მშობელი ხალხის საერთო-საკაცობრიო ფუნქცია და მნიშვნელობა. მათ მეტი საშაულებაც ჰქონდათ, სხვა ხალხთა ზნე - ხასიათი შეეწონებინათ ჩვენი ეროვნული თვისებებისთვის. სწორედ ამ უმნიშვნელოვანეს

პრობლემას გამოეხმაურა გრიგოლ რობაქიძე 1927 წ. აღმნახ „ქართულ მწერლობაში“ ესეისტური წერილით „საქართველოს ხერხემალი“.

გრიგოლ რობაქიძის ესეების უმთავრეს თემას დიდი ადამიანის პრობლემა წარმოადგენს, ყურადღებას იპყრობს, ერთი მხრივ, ქართველ მწერალთა შესახებ შექმნილი ესეები („მოთა რუსთაველი“, „აკაკის ქნარი“, „ფოთლები“, ტექსტები ალ. ჭავჭავაძის, გრ. ორბელიანის, ბესიკის, ვაჟას, ეგნატე ნინოშვილის და სხვათა შესახებ) და, მეორე მხრივ, ესეები, რომელიც პოლიტიკურ მოღვაწეებს მიუძღვნა (ლენინი, ჰიტლერი, მუსოლინი, ეგენი გეგეჰორი). ლიტერატურულ ესეს გრიგოლ რობაქიძემ თამამდ ამოუყენა გვერდით პოლიტიკური ესეც.

1947 წლის შემოდგომაზე, გერმანელი მწერლებისადმი მიმართვაში „ჩემი განმარტება“ რობაქიძემ თანამემამულეებსაც მიმართა წერილით („გულნადები“). იგი ერთგვარი ახსნა-განმარტებაა ემიგრაციაში შექმნილი ესეებისა, რომელიც ჰიტლერის და მუსოლინის პორტრეტებს ეხება. მწერლის თქმით, „ჰიტლერი“ და „მუსოლინი“ არ არის ფაშისტური წიგნები. ეს არის სტალინის, ჰიტლერისა და მუსოლინის პოლიტიკური პორტრეტები „მესამე ნაპირზე“ მდგომი მწერლის გადმოსახედიდან.

ომის განმავლობაში რობაქიძეს შესთავაზეს რადიოგადაცემის წაყვანა, რაზეც უარი განაცხადა. ომის პერიოდშივე ბრიუსელის გერმანულენოვანმა გაზეთმა რობაქიძეს კავკასიის შესახებ ტექსტები მოსთხოვა. მან სიამოვნებით გადასცა შერჩეული სტატიები, სადაც მწერალმა არა პოლიტიკური, არამედ ისტორიული და მითიური თემები შეარჩია. მწერალი სიამაყით აღნიშნავს, რომ მისი ნაწარმოებები გერმანიაში 250 000 ეგზემპლიარად გამოიცა, ცხრა წიგნი გამოაქვეყნა გერმანულ, ორი ჩეხურ, ერთი იტალიურ ენაზე. კიდევ ორი თარგმანი იგეგმება ფრანგულ ენაზე. ერთი ნოველა ესპერანტოზე დაიბეჭდა, ასევე იგეგმება ესპანური თარგმანები. სხვადასხვა ქვეყნიდან მიიღო უამრავი წერილი, მხოლოდ გერმანიიდან სულ ცოტა 10 000 მაინც.

§ 1. ევროპეიზმის პრინციპები და ეროვნული იდეალები გრიგოლ რობაქიძის პუბლიცისტურ დისკურსში.

ევროპეიზმის პრინციპები ემყარებოდა თანასწორობისა და ტოლერანტობის მოპოვებას ყველა კატეგორიის ინდივიდისთვის. იმავდროულად ხელოვნებაში რჩეულობისა და ინდივიდუალურობის პათოსიც მძლავრობდა. ეს ხიბლავდა გრიგოლ რობაქიძეს, რასაც გოეთეს „ურფენომენს“, შოპენჰაუერის ესთეტიზმს და ნიცშეს „ზეკაცურობას“ უკავშირებდა. ეროვნულ ნიადაგზე ამ უკიდურესად ინდივიდუალურ იდეებს მიეძღვნა პუბლიცისტური წერილები. ამას დიდი რეზონანსი მოჰყვა.

რობაქიძის ლიტერატურულ-ესთეტიკური პრინციპების რაობას მისი მსოფლმხედველობა განსაზღვრავს. ამ საკითხზე სრული წარმოდგენის შესაქმნელად მნიშვნელოვანია წერილი „კლასური და ეროვნული“, რომელიც 1918 წ. გაზ. „საქართველოში“ დაიბეჭდა (№37). აქ ყურადღებას იქცევს კლასობრივისა და ეროვნულის დაპირისპირება.

გრიგოლ რობაქიძე საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის სახელმწიფოებრივი სიმყარის გარანტიას ეროვნულ მთლიანობაში ხედავს. 1920 წ. ქართველი ხალხის ეროვნულ ერთიანობას დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა. იგი დასაშვებად მიიჩნევს, რომ კლასობრივის, ეროვნულის ბანარულობა ფრთხილ და გონივრულ გადაწყვეტას გულისხმობს. ამიტომ ამ პრობლემის გადაწყვეტას სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობა აქვს. მწერალ პირველ ადგილზე აყენებს ეროვნულ ინტერესებს.

§ 2. დიონისოს კულტი და საქართველოს მითოსური ფენები გრიგოლ რობაქიძის შემოქმედებაში.

გრიგოლ რობაქიძის მხატვრულ-ესთეტიკურ ნააზრევში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ვრცელი ნარკვევი „დიონისოს კულტი და საქართველო“, რომელიც გაზ. „საქართველოში“ გამოქვეყნდა 1917 წ. (№ 241-248). დიონისოს კულტის არსის წარმოსაჩენად, ნარკვევში მწერალი კონცეპტუალურად მიმოიხილავს დიონისოს კულტის გამოვლინებებს თრაკიაში,

ჰელადაში, საქართველოში (ფშავ-ხევსურეთი, კახეთი, რაჭა, ქართლი, აფხაზეთი).

თავი V

გრიგოლ რობაქიძის პოლიტიკური მრწამსი.

„პოლიტიკური სამყარო გრიგოლ რობაქიძისთან“ - ეს თემა და პოლიტიკოსები დიდ ადგილს იჭერს მწერლის შემოქმედებაში, რაც იმდროინდელი მსოფლიო კატაკლიზმებით იყო გამოწვეული.

იგი მრავალჯერ უბრუნდება რუსეთის თემას. ავტორს რუსეთი იმდენად აინტერესებს, რამდენადაც საქართველოს მომავალი.

გამორჩეულია მსოფლიო პოლიტიკის ბელადთა მითოპოეტური გენეზისი მის შემოქმედებაში. იგი მოდერნიზმის კლასიკური ნიშნებით არის დატვირთული, მასში მკაფიოდ ჩანს ნიკშეანური ზეკაცის ლანდი და არისტოკრატიულ - ინტელექტუალური რასსიული რჩეულობის უპირატესი როლი. გრიგოლ რობაქიძე, როგორც დიდი მოაზროვნე, ღრმად ჩასწვდა დიქტატორი მმართველების არსს და თავისუფალი ხედვა მათ შესახებ სრულად ჩამოაყალიბა. ისინი განიხილა არა როგორც ავტორიტარი, დიქტატორი ხელისუფალნი, არამედ როგორც ერის ეროვნული ერთიანობის შემომქმედები. ავტორი მათ საქმის ხალხს უწოდებს. ჰიტლერზე დასძენს, რომ: „იგი სამყაროს ძალების აღმდგენელი გახდა“. გრიგოლ რობაქიძე მუსოლინის, სტალინის, ჰიტლერის, ლენინის ფსიქოლოგიურ პორტრეტებს განიხილავს იმ ჭრილში, სადაც მათი პიროვნული თვისებებია წინა პლანზე წამოწეული.

ლენინში ხედავს პიროვნების სიმრთელეს და ადარებს პეტრე დიდს. ასევე მასში ხედავს რუსეთის ველს, რომლის უკიდურობა სივრცის შიშს ბადებს, სადაც ჩანს სლავური შეტევა სამყაროს მიმართ. ლენინის ნებისყოფას კიდევ უფრო ახელებს მისი ქოლერული ჭკუა. იგი გაბედულია და ასეთი „გაბედვა“ სამყაროს მიმართ ჯერ არავის ჰქონია. ესეში „სტალინი და ტროცკი“ ავტორი ელასტიკური ფრაზეოლოგიის მომარჯვებით გვიხატავს

სტალინის დემონურ ბუნებას. აქ ნაჩვენებია დიდი ტალანტის მქონე ბოროტი სულისკვეთების პიროვნების აღზევების ცალკეული დეტალები.

§ 1. „ჰიტლერი“ და „მუსოლინი“. მე-20 საუკუნის პირველ ნახევარში სოციალიზმის თეორიამ სამი ურჩხული დაბადა – რუსული ბოლშევიზმი, იტალიური ფაშიზმი და გერმანული ნაციზმი. მართალია, მათ შორის სეროიზული სხვაობაა, მაგრამ სამივე სოციალიზმის შვილია. ხასიათით და თვისებით განსხვავებულნი, მაგრამ მაინც შვილები. სოციალიზმის სამი ურჩხულიდან ყველაზე სასტიკი, დაუნდობელი და სისხლიანი რუსული ბოლშევიზმი იყო. მას ვერც გერმანული ნაციზმი შეედრება და ვერც იტალიური ფაშიზმი.

ჰიტლერსა და მუსოლინის საგანგებო ნარკვევები უძღვნა. სტალინზე კი „ჩაკლულ სულში“ ისაუბრა. „ჩაკლული სულის“ ის თავი, რომელსაც „სტალინის ჰოროსკოპი“ ეწოდება, გრიგოლ რობაქიძემ შეიტანა კრებულში „დემონი და მითოსი“ შეცვლილი სათაურით. დაარქვა „სტალინი, როგორც აპრიმანული ძალმოსილება“. ტექსტი არსებითად უცვლელია. სათაურში კი მკვეთრად არის გამოხატული გრიგოლ რობაქიძის უარყოფითი დამოკიდებულება სტალინისადმი. აპრიმანი ირანულ მითოლოგიაში ბოროტების ღმერთია. უპირისპირდება აპურმამაზდას კეთილ ღვთაებას.

გრიგოლ რობაქიძის დახასიათებით, არც ლენინს, არც ჰიტლერს, არც მუსოლინის არ ჰქონიათ ადამიანის დამანგრეველი ის ძალა, რომელსაც სტალინი ფლობდა. სტალინი ადამიანებს არარაობად აქცევდა. ეს აღწერა ბერზინის სახეში („ჩაკლული სული“).

რობაქიძის აზრით, ადოლფ ჰიტლერი ქმედების ისტორიული ნიჭითაა გამორჩეული. ეს არის ადამიანი, რომელიც ისტორიას კი არ წერს, არამედ ქმნის. „ადოლფ ჰიტლერი, უცხოელი პოეტის მიერ დანახული“ დაწერილია 1938 წ. გამოცემა 1939 წელს. „მუსოლინი“ ეს წიგნი მსგავსი ხასიათისაა, როგორც წიგნი ფიურერზე.

გრიგოლ რობაქიძე სრულყოფილად ფლობდა გერმანულ ენას. ამას მოწმობს მისი გერმნულენოვანი შემოქმედება. მიუხედავად ამისა, ტექსტებში ჩართულია ქართული მაგალითები. რობაქიძის გერმანულ - ქართული ლექსიკური ნაზავი მის შემოქმედებას გერმანელებისათვის ახალსა და უჩვეულოს ხდის, ჩვენთვის კი ეს სტილი მისი ქართულ ფესვებთან ღრმა კავშირის გამოვლინებაა. რობაქიძის ქართული ესეისტიკა, თავის მხრივ, გერმანული ენის მძლავრ ზეგავლენას განიცდის.

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ ამ პოლიტიკურმა პალიმფესტებმა რობაქიძეს ფსიქოლოგიური ტერორი და მის მიმართ უარყოფითად განწყობილი საზოგადოებრივი აზრი მოუტანა. მისთვის დაიხურა გამომცემლობებისა და რედაქციების კარი. ამის პარალელურად სამუდამოდ დაიხურა კარი სამშობლოსაკენ. გარდაცვალების შემდეგაც კი მისი ნაწარმოებები ტაბუდადებული დარჩა.

რობაქიძე უარყოფდა ამ ნაწარმოებების პოლიტიკურ სარჩულს, რაც ზოგს სჯერა, ზოგი კი თავის მართლებად მიიჩნევს. იმ დროისათვის რობაქიძე, მით უმეტეს ემიგრანტი მწერალი, მეორე მსოფლიო ომისა და რეჟიმის თვითმხილველი, მსხვერპლი შეუძლებელია სრულიად აპოლიტიკური დარჩენილიყო. მწერლის ინტერესის სფეროს ბუმბერაზი პიროვნებების ფსიქოლოგიური პორტრეტების ხატვა წარმოადგენდა.

ყოველ შემოქმედს თავისი მსოფლხატი შემოაქვს – სიტყვაში, ნახატში თუ საქმეში გამოვლენილი. ადოლფ ჰიტლერის მსოფლხატი ასეთია: მან ხელახლა შთაბერა რასას ძალა, რათა გერმანელების ხალხადქცევა დაეჩქარებინა. მწერალი ქრონოლოგიურად მიჰყვება 1920 წ. 20 თებერვალს მიუნხენის ლუდსახარშის დარბაზში დაწყებულ ჰიტლერის პოლიტიკურ ხაზს, რომელსაც მოყვება 1930 წ, მოგებული არჩევნები, ძალაუფლების ხელში აღება და ავსტრიის შემოერთება. ადოლფ ჰიტლერმა შექმნა დიდი გერმანია; იგია მისი სუვერენული დამაარსებელი.

მტრის მოახლოების ჟამს, 1945 წ. იანვარში იგი შტაბის უფროსებთან, ოფიცრებთან, მრჩევლებთან და ექიმებთან ერთად გადავიდა ბერლინის ბუნკერში. თან წაიყვანა ევა ბრაუნიც, ფოტოგრაფი ქალი, რომელსაც 1929 წლიდან ხვდებოდა. სიკვდილის მოახლოებასთან ერთად გასცა ბრძანება, გაენადგურებინათ გერმანიის მთელი ინფრასტრუქტურა. თვლიდა, რომ გერმანიას მის გარეშე არსებობის უფლება არა ჰქონდა, იგი მის სხეულთან ერთად უნდა მომკვდარიყო.

1945 წ. 20 აპრილს ჰიტლერს შეუსრულდა 56 წელი. მას ურჩევდნენ გაქცევას, რაზეც უარი განაცხადა. ამ პერიოდში ჰიტლერი მის ირგვლივ ყველას, რაც მთავარია, თვით გერმანიას მიიჩნევდა მოღალატედ.

მაშინ, როდესაც ომი დასასრულს უახლოვდებოდა, ჰიტლერს მოუვიდა ამბავი, რომ მისი მეგობარი და მოკავშირე მუსოლინი თავის საყვარელთან ერთად შეიპყრეს და მოედანზე ფეხებით ჩამოკიდეს. ჰიტლერს ეშინოდა, რომ რუსები მას და მის საყვარელსაც იმავეს დამართებდნენ. ჰიტლერმა ევას კანონიერი ცოლობა სთხოვა. მხოლოდ ევა დარჩა მისი ერთგული. მეორე დღეს ჰიტლერმა ციანიდის კაფსულით დაგეგმა საკუთარი თავისა და ევას მოკვლა. ციანიდით თავი მოიკლა ევა ბრაუნმა. ჰიტლერმა კი ციანიდის კაფსულის დაღვევის პარალელურად საფეთქელში იარაღი დაიხალა. ჰიტლერის სხეული კანცელარიის ეზოში დაწვეს.

ჩვენთვის საინტერესოა ჰიტლერის პიროვნება იმდენად, რამდენადაც მისი პირადი კომპლექსებისა გამო ამ ისტორიულმა ფიგურამ მსოფლიოს გაუგონარი უბედურება მოუტანა, აუნაზღაურებელი მორალურ – მატერიალური ზარალი მიაყენა.

გრიგოლ რობაქიძის „მუსოლინმა“ დიდი მითქმა – მოთქმა გამოიწვია. მწერალი ჯერ საბჭოთა კავშირში, მოგვიანებით კი ევროპაში დაემეს, როგორც ჰუმანიზმისა და მორალური ფასეულობების უარმყოფელი. მასთან ურთიერთობას გაურბოდნენ გამომცემლობები, არ იწვევდნენ ლიტერატურულ სალონებზე. ნობელის პრემიის კომიტეტმა უარი განაცხადა გრიგოლ რობაქიძის კანდიდატურის განხილვაზე.

ამ სკანდალური წიგნების გამოქვეყნებით გრიგოლ რობაქიძემ ბეწვის ხიდზე გაიარა. იგი არ ყოფილა ფაშისტთა ბელადების ბრმა მეხოტბე. მწერალმა მიზნად დაისახა შემოქმედებითად, ინტროსპექციულად, თვითდაკვირვებით გამოკვლია ამ ქარიზმატული ლიდერების პიროვნული არსი, ჩასწვდომოდა მათ სულიერ სამყაროს, ეჩვენებინა მათი მოღვაწეობის მთავარი შტრიხები, წარმოეჩინა მათი შინაგანი, მისტიკური ხატი.

გრიგოლ რობაქიძეს განუწყვეტლივ ღრღნიდა ეჭვი, რომ მის მთავარ გულისტკივლს საქართველო ვერ გაიგებდა, ან სწორად ვერ გაიგებდა. ვერ მიხვდებოდა რისთვის დაწერა მან ორი ტაბუდადებული წიგნი, ორი ნაღმი, რომლის გაუგებელყოფა შეუძლებელი გახდა: „ადოლფ ჰიტლერი“ და „მუსოლინი“, თხზულებები, რომელთა გამოც დრომ ის აღიარების მწვერვალიდან დავიწყების ქვესკნელში მოისროლა.

1962 წლის აპრილში მწერალმა საქართველოს მწერალთა კავშირში ჟენევიდან გამოგზავნილ წერილში მოიწერა: „გავიგე, მანდ ჰგონიათ თურმე: თითქო მე ჰიტლერიანი ვყოფილიყვე, აქ ორი ფაქტია მხოლოდ:

1. ერთმა მსოფლიოში ცნობილმა ორგანიზაციამ მაცნობა ერთს ამბავთან დაკავშირებით, რომ ჩემს წიგნაკს იგი არ თვლის „ნაცისტურად“.

2. მე რომ ჰიტლერიანი ვყოფილვიყო, მაშინ არ ვიქნებოდი გესტაპოს ზვერვის ქვეშ მოქცეული 1941 წლის ივნისის შუა რიცხვებიდან ომის ბოლომდე“.

ასე მთავრდება წერილი, რომელიც გრიგოლ რობაქიძემ სიცოცხლის მიწურულს დაწერა და აღსავსეა ტკივილით და წუხილით იმის გამო, რომ საქართველოში მის სახელს და შემოქმედებას უკადრისად ეპყრობოდნენ. მართალია ფორმალურად წერილს ის ირაკლი აბაშიძეს, როგორც მწერალთა კავშირის მაშინდელ ხელმძღვანელს წერდა, მაგრამ, სინამდვილეში, მისი წერილის ადრესატი საქართველო და ქართველი ხალხი იყო.

დასკვნა

სადისერტაციო ნაშრომზე მუშაობის პროცესში, რომელსაც „გრიგოლ რობაქიძის ემიგრანტული მინიატურული პროზა“ ვუწოდებთ მრავალი პრაქტიკული ღირებულებების სავარაუდო ჰიპოთეზა გამოიკვეთა.

შევისწავლეთ ფრაგმენტები გრიგოლ რობაქიძის ბიოგრაფიიდან, მინიატურული პროზის პრობლემატიკა და გრიგოლ რობაქიძის როლი მის განვითარებაში, ესე ქართულ და ევროპულ მწერლობაში და გრიგოლ რობაქიძის მნიშვნელობა ამ კუთხით, რობაქიძის პოლიტიკური მრწამსი - ესეები: „ჰიტლერი“ და „მუსოლინი“ .

დავაკვირდით და ჩვენეული მიდგომით შევაფასეთ გრიგოლ რობაქიძის როგორც ქართული, ისე გერმანულენოვანი მინიატურული პროზის ნიმუშები. ამის საფუძველზე გამოვიტანეთ დასკვნები. ლიტერატურული მოვლენები განვიხილეთ შედარებით - ისტორიული მეთოდით.

კვლევის ერთ-ერთ მიზანად დავისახეთ გამოგვევლინა სტილური ერთობლიობა გერმანული თარგმანისა და გერმანულთან ქართული თარგმანის შეპირისპირებისას, ერთგვარი სტილური კონტინუუმი, რომლის მიღწევა ხდება მწერლის შემოქმედებითი გარდასახვის ინდივიდუალობათა სინთეზით.

შევისწავლეთ გრიგოლ რობაქიძის ნოველათა ციკლი „კავკასიური ნოველები“ გერმანულ და ქართულ წყაროებში. იგი სამი მოთხრობისაგან შედგება, რომელთა შორის „ენგადი“ და „იმამი შამილი“ ავტორის სიცოცხლეშივე დაიბეჭდა ემიგრანტულ ჟურნალში „ბედი ქართლისა“. მესამე მოთხრობას „წმინდა ხარის მოკვლა“ ბოლო დროს ითარგმნა გერმანულიდან ქართულად. „კავკასიური ნოველების“ სამივე ნოველაში მოქმედების ადგილი სხვადა-სხვაა. მოქმედების დრო თითქოს მარადიულია ისევე, როგორც, რობაქიძის გაგებით, მითოსი. მითოსში არ არსებობს წარსული და მომავალი. მითოსი არსებობს ყოველთვის, მასში დროს წრიული ფორმა აქვს.

ემიგრაციაში ცხოვრების გამო გამწვავებული პატრიოტული გრძნობები ნოველების ლაიტმოტივია.

ნოველა „MAIA“ 1913 წ. 7 თებერვლით არის დათარიღებული. დასაწყისშივე ვხვდებით, რომ ნოველას რობაქიძისეულ მითიურ სამყაროში გადავყავართ. მის შემოქმედებას ლაიტმოტივად გასდევს მითოსთან და „ამოუცნობთან“ დაკავშირებული თემები. რობაქიძის სიტყვით, „ვისაც სიმბოლო და მითოსი“ არ ესმის, მის შემოქმედებას ვერ გაიგებს.

LOTOS (ლოტოსი (ბერძ.)) მ. შ-ს დათარიღებული:1913 წ. ივლისის 15, სურამი. გაგვიჭირდებოდა ამ ნოველის შინაარსის გაგება, რომ არ მოგვედია ძველი ბერძნული მითოლოგიიდან ცნობები ლოტოსის შესახებ.

ნოველაში „დიდი დედა“ ერთმანეთის პარალელურად ვხვდებით რობაქიძის შემოქმედებისთვის დამახასიეთებელ ხაზს – წარმართობასა და ქრისტიანობას. რობაქიძე არ ხედავდა დაპირისპირებას ქართულ წარმართობასა და ქართულ ქრისტიანობას შორის. ჩვენში ქრისტიანობა წარმართობის უშუალო გაგრძელება – განვითარებად მიაჩნდა.

რობაქიძეს ეკუთვნის ეროტიკული ნოველა „ყაფლან ქვემოკლიძის მინაწერი კვატატი პიტნავასადმი“. როგორც ჩანს, ნოველა გამოსაქვეყნებლად არ იყო გამიზნული. უნდა აღინიშნოს, რომ ეროტიკულ თემებზე მწერალი საკმაოდ ღიად საუბრობს.

მარტივი და პირდაპირი ენითაა დაწერილი, 1949 წ. ივნისში „ჟამსა ხუმრობისა (მოგონილი და ნამდვილი)“, რომელიც 1951 წ. მარტში გამოქვეყნდა 1-ში „ბედი ქართლისა“. სიუჟეტი კომიკურია. აზრი ნოველისა „ჩეკას“ დროინდელი სისტემის გამარჯვებაა.

1935 წ. იენაში გერმანულ ენაზე გამოქვეყნდა იმ დროს დასავლეთში უკვე აღიარებული გრიგოლ რობაქიძის ნოველები „დემონი და მითოსი“, სადაც სტალინის, გრეტა გარბოს, ნეფერტიტის ფენომენებია გააზრებული. მწერალი ასევე განიხილავს სიცოცხლის აღქმას დასავლეთსა და აღმოსავლეთში და ადამიანის პირველყოფილი შიშის პრობლემას. „დემონისა და

მითოსის“ შესავალში ავტორი თანამედროვე მსოფლიოს ორ მაგისტრალურ მიმართულებაზე მსჯელობს: პირველისათვის დედამიწა გეოლოგიური რეალობაა, მეორისათვის – კოსმიური მოვლენა. რობაქიძის რწმენით, დედამიწას ძალიან უჭირს: მისი ეთერული სხეული დაზიანებულია, ღმერთი და მისტიკურობა კი იკარგება. „დემონისა და მითოსის“ შემადგენელი ნოველები ამ ორი პოლარული მიმართულების გათვალისწინებითაა დაწერილი.

გრიგოლ რობაქიძემ ესე „გრეტა გარბო, ვითარცა ზმანება დღევანდლობისა“ ჰოლოიუდის ლეგენდას, შვედური წარმოავლობის მსახიობ გრეტა გარბოს, მიუძღვნა, რომელიც მალაზიის გამყიდველიდან მშვენიერ სფინქსად გადაიქცა და მუდამ ასოცირდებოდა მის სახელთან. ესე გრეტა გარბოს პორტრეტს ობიექტურად, ზუსტად გადმოსცემს.

ჩვენი აზრით, რობაქიძემ დახატა თანამედროვე ქალთა უმრავლესობის სურათი, რომელთა სიმახინჯის მიზეზი მწერლის მიხედვით ტექნიკის განვითარებისაგან გამოწვეული ევოლუციაა და ამავდროულად სამყაროს დასასრულის დასაწყისი. შედეგად მივიღეთ ქალი, რომელიც ერთ მამაკაცს ფიზიკურად ემორჩილება და მეორეს – სულიერად, მაგრამ საბოლოოდ ის ორივე მათგანს ღუპავს.

ესე „ნეფერტიტის თავი“ ფილოსოფიური და ესთეტიკური გააზრებით ერთ-ერთი გამორჩეულია. ნეფერტიტი და მარადისობა, ფარაონის ულამაზესი მეუღლის იდუმალების გამოცანა, სიკვდილ-სიცოცხლის ძველევგიპტური აღქმა – ამ და მრავალი სხვა პრობლემის გრიგოლ რობაქიძისეული წვდომა მშვენიერსა და ამალღებულ სამყაროს გვაახლოებს. ესე გაჯერებულია საინტერესო მითოლოგიური მოტივებით. მათ შორის გამორჩეულია მითი „წვეთის ღამის“ შესახებ.

კრებულის „დემონი და მითოსი“ მომდევნო შემადგენელი ნაწილია „სიცოცხლის განცდა აღმოსავლეთსა და დასავლეთში“, რომელსაც სამეცნიერო ნაშრომზე მუშაობისას გამორჩეული ყურადღება დავუთმეთ. დავინტერესდით, რას წერდნენ ევროპელი მწერლები კრებულის შესახებ. მათ შორის საყურადღებოა რუდოლფ კარმანის შეფასება. სტატიაში

„რობაჟიძე და მითის აღორძინება“ წერს, რომ კრებულში „დემონი და მითი“ რობაჟიძე გვიხატავს ცხოვრების განცდის აზრობრივ მეტაფიზიკურ მნიშვნელობას აღმოსავლეთსა და დასავლეთში და ნათლად წარმოგვიდგენს თავის ეთიკურ ამოცანას.

„სიცოცხლის განცდა დასავლეთსა და აღმოსავლეთში“ იმ ნაწარმოებთა რიცხვს მიეკუთვნება, რომელშიც მწერალი ბევრ საკითხს თვითონ განმარტავს. „თაურშიში და მითოსი“ კრებულის შემადგენელი ნაწილია და ნოველის „სიცოცხლის განცდა დასავლეთსა და აღმოსავლეთში“ იდეურ გაგრძელებას წარმოადგენს. იგი ფილოსოფიური ხასიათისაა. აქ გრიგოლ რობაჟიძე გააჟღერებს აზრს, რომ ყველა ადამიანი მარტოა და მარტოსული. ყოველი შეხება ადამიანისა ამ ზღვართან მასში შიშს იწვევს. ბევრი ადამიანი ფიქრობს, რომ ადამიანის „მე“ არის სწორედ ის ადამისა და ევასაგან მოყოლებული წყევლა, რომლისგანაც ადამიანს დღემდე სურს რომ თავი გაითავისუფლოს. მწერლის აზრით, შეუძლებელია „მე“ წყევლა იყოს, ვინაიდან „მე“ არის ადამიანში გამოუთქმელი, უტკბილესი და ყველაზე ნამდვილი. იგი ადამიანისათვის ყოფიერების უმაღლესი საჩუქარია. ადამიანს განსაკუთრებულ შიშს გვრის სიკვდილისა და სიცოცხლის სიბრტყეების შეჯახება, მისთვის შემზარავია უსიცოცხლოთა მოძრაობა ანდა მოძრაობა სიცოცხლის გარეშე.

მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენი ნაშრომის უმთავრეს მიზანს რობაჟიძის ემიგრაციაში შექმნილი მინიატურული პროზის შესწავლას ისახავს, რამდენიმე ისეთი ნოველაც განვიხილეთ, რომელიც მწრალმა ემიგრაციაში გამგზავრბამდე დაწერა.

გრიგოლ რობაჟიძე ღრმად ეროვნული, ინდივიდუალური, მისტიკური ხედვის მწერალია. მისი გერმანულ ენაზე გამოქვეყნებული ნაწარმოებებიც კი ქართული სულითაა გაჟღენთილი.

მწერალი დღესაც ინარჩუნებს აქტუალობას ქართულ ლიტარეტურულ სივრცეში და შესაბამისად არსებობს მთელი რიგი პასუხგაუცემელი შეკითხვები. საკვანძო თემები, რომლებსაც შეძლებისდაგვარად შევხებით ნაშრომში, უკავშირდება მწერლის ემიგრანტულ მცირე პროზას.

კვლევის ერთ-ერთი მიზანი იყო, მიგვეჩვენა მწერლის შემოქმედების მთავარი მოტივებისათვის. გავავლეთ პარალელები მის გერმანულენოვან და ქართულენოვან შემოქმედებას შორის, მიგვაჩნია, რომ ეს საკითხი უფრო ღრმა და მასშტაბურ დამუშავებას მოითხოვს. განსაკუთრებით საინტერესო იმ მასალების მოპოვება, თარგმნა, ქართული საზოგადოებისათვის გაცნობაა, რომლებიც საქართველოს ფარგლებს გარეთ არსებობს.

სადისერტაციო ნაშრომის შინაარსი ასახულია ავტორის შემდეგ პუბლიკაციებში:

1. „გერმანელი და ევროპელი მწერლები გრიგოლ რობაქიძის შესახებ“. II საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „კულტურათაშორისი დიალოგები“. **ISSN 2233-3401** თელავი, 2003, გვ. 462-467;
2. „გრიგოლ რობაქიძის კავკასიური ნოველები“, საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი „ევროპული გამოყენებითი მეცნიერებები“. **ISSN 2195-2183** შტუტგარტი, 2014, N5. გვ 97-100;
3. “გრიგოლ რობაქიძის ესსეს „სიცოცხლის განცდა დასავლეთსა და აღმოსავლეთში“ პრობლემატიკა”. საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალი „ევროპული გამოყენებითი მეცნიერებები“. **ISSN 2195-2183** შტუტგარტი, 2015, N6. გვ 95-98;

ТЕЛАВСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ИМЕНИ ЯКОБА ГОГЕБАШВИЛИ

На правах рукописи

КАВЕЛАШВИЛИ ЕКАТЕРИНА

Эмигрантская миниатюрная проза Григола

Робакидзе

Автореферат

диссертации, представленной на соискание
академической степени доктора филологии

Специальность: грузинская литература

Телави

2016

Работа выполнена в департаменте грузинской филологии гуманитарного факультета Телавского государственного университета имени Якоба Гогобашвили

Научный руководитель
Почетный профессор: **Хвичиа Луиза**

Рецензенты:
Доктор филологических наук,
Доцент: **Рамаз Мефаришвили**
Доктор филологических наук,
Доцент: **Нино Миндиашвили**

Защита состоится «_____» 2016___ года, в ___ часа на заседании диссертационного совета гуманитарного факультета Телавского государственного университета имени Якоба Гогобашвили: корпус _____, аудитория _____

Адрес:
Грузия, Телави, 2200
Улица Грузинского университета N 1
Тел: +995 350 27 24 01

С диссертацией можно ознакомиться в библиотеке Телавского государственного университета и на веб-сайте:
<http://tesau.edu.ge>

Ученый секретарь диссертационного совета,
профессор: **Кочлошвили Нино**

Общая характеристика диссертационной работы

Квалификационная работа «Эмигрантская миниатюрная проза Григола Робакидзе» охватывает интересный период творчества и деятельности писателя, когда он плодотворно работал и создавал художественные и публицистические тексты. Предметом нашего исследования является миниатюрная проза писателя, созданная в период эмиграции.

В работе, наряду с образцами миниатюрной прозы, значительное место уделено исследованию эссеистики, публицистики и эпистолярного наследия Григола Робакидзе. В диссертационной работе мы обосновали актуальность исследования, научную новизну и ее практическое значение.

Робакидзе создает целую серию различных языково-ментальных работ, тематика которых многообразна. Несмотря на многообразие вопросов, идея писателя оставалась неизменной. Она лишь ставила целью сближение грузинского гена со всем миром.

Квалификационная работа представляет собой попытку изучения с иной точки зрения содержащих западные ценности текстов запрещенного у себя на родине писателя. В современном литературоведческом пространстве актуальной является научная продукция, созданная на данную тему. По нашему мнению, наша квалификационная работа также не будет лишена интереса.

Целью работы является конкретная задача: путем изучения материалов, созданных Григолом Робакидзе в период эмиграции, выяснить ментальность одного из великих представителей грузинского европеизма, основы его менталитета, до сегодняшнего дня представляющие интерес его соображения аналитического характера. Нашей целью являлось более или менее полное выявление всех тех соображений и выводов теоретического характера, благодаря которым Григол Робакидзе стал представителем грузинского европеизма, теоретиком новых

течений и политическим ориентиром в условиях сложных реалий в Грузии 10-20-30-х годов двадцатого века.

Актуальность темы: Путем критического, сравнительного анализа научной литературы и аргументированных выводов мы определили актуальность темы. На основании критического анализа имеющейся информации стало возможным определение эффективности исследования.

В качестве метода исследования был использован комплексный и сравнительно-сопоставительный анализ. Это важно для решения как теоретических, так и практических задач. Теоретическая значимость работы заключается в том, что она является скромным, но важным шагом вперед в изучении литературных универсалий.

Практическое использование: Работа может быть практически использована в высших учебных заведениях в виде спецкурсов; а также в гуманитарных колледжах по специальности «Журналистика».

Научная новизна диссертационной работы состоит в том, что в ней, с учетом эстетических принципов творчества Григола Робакидзе, представлено исследование его малой прозы. Опираясь на существующие в современном литературоведении исследования общего теоретического и методологического характера, с учетом особенностей историко-культурного развития, рассмотрены многосторонние эстетические воззрения писателя.

Научную новизну представляют полученные выводы, которые были вынесены нами после изучения миниатюрной прозы, созданной писателем до эмиграции и в послеэмиграционный период.

Научную новизну также представляют полученные результаты, интерпретирующие творчество Григола Робакидзе, какую оценку оно получило и какие выводы были получены в результате исследований. Были изучены почти все научные публикации. Каждая из них дана наша оценка. Рассмотрены особенности, касающиеся некоторых вопросов. Произведения Григола Робакидзе отличаются лаконичностью, характерной для

эссе, умением выразить через небольшое многое. Натуре этого писателя, его творческой природе более всего соответствует жанр эссе, именно поэтому в его творчестве эссеистика является преобладающей и в художественно-эстетическом отношении находится на переднем плане. Он сумел проникнуть в тайну эссе, как специфического жанра, и смог эффективно раскрыть его сущность.

Новизну и оригинальность работы представляет исследование миниатюрной прозы Робакидзе, анализ и систематизация европейских традиций в его публицистических текстах.

Объем и структура диссертационной работы: Диссертационная работа состоит из введения, пяти глав с подглавами и выводов. Объем работы 153 страницы компьютерного текста. Прилагается список использованной литературы.

Апробация работы: три научные статьи, которые содержат основные результаты и выводы исследования. Они опубликованы в научных изданиях международного значения.

Основное содержание диссертации

Введение

В творчестве Робакидзе особенно важными являются следующие темы: история Грузии и азиатские мифы, воображаемый мир Грузии, социализм и национализм, а также портреты влиятельных фигур, таких как Муссолини, Сталин, Гитлер и другие.

Письма Григола Робакидзе донесли до нас интересные воззрения писателя о политике, об обязанностях и взглядах эмигрантов, о своей творческой лаборатории, о статьях, предназначенных для публикации в журналах, и обо всех тех проблемах, которые стояли перед ним в духовном и творческом аспекте. Ознакомление с этим материалом позволило нам по новому осмыслить творчество писателя.

Творчество Григола Робакидзе, вследствие трудного жизненного пути писателя, разделено на грузино-немецкий периоды. Исследованию жизни и творчества писателя в Грузии на соответствующем уровне воспрепятствовал тот факт, что на имя Григола Робакидзе на протяжении многих лет было наложено табу. Григол Робакидзе являлся глубоко национальным, индивидуальным писателем, с мистическим видением. Даже его произведения, опубликованные на немецком языке, пропитаны грузинским духом.

Глава I

Фрагменты и факты из биографии Григола Робакидзе

Робакидзе Григол Титович родился 28 октября 1881 (1880) года в селе Свири – в деревне, где родилась его мать, отец жил в Верхней Имеретии, в селе Чхари-Эцери. В 1890 году Григол поступил в духовное училище, где, благодаря особому дарованию, дважды сдал экстерном экзамены и на два года раньше завершил обучение. Через пять лет он перешел в духовную семинарию. Его отец хотел, чтобы сын стал священником, на что получил категорический отказ. Без какой-либо поддержки со стороны семьи, Григол поступил на юридический факультет Юрьевского, нынешнего Тартуского университета. В 1901 году из-за неуплаты за обучение был исключен из университета. Грузинские деятели помогли талантливому юноше уехать за границу.

В 1906 году он окончил Лейпцигский университет, где изучал философию и литературу. Григол за рубежом оставался два года и в различных университетах слушал лекции по интересующим его предметам. В 1908 году он вернулся в Грузию и включился в литературную жизнь, читал лекции на грузинском и русском языках.

В 1910 году Григол возвращается в Тартуский университет, оканчивает юридический факультет, но диплом защищает в

Казанском университете. В годы Первой мировой войны Григол Робакидзе находился в Иране. Здесь он познакомился с Ниной Доменской и женился на ней. У них родилось двое детей. Первый брак не оказался счастливым для Григола. Его супруга отправилась к родителям в Баку, где во время эпидемии погибли их дети. После этого Григол развелся с Ниной Доменской.

Через несколько лет Григол во второй раз женился на Елене Фиалкиной. Борьба против Советской власти вынудила его уехать в эмиграцию. В 1931 году Григол уезжает в Германию. Советская власть начала разнузданную кампанию против писателя, что было определено идеологией того времени. В прессе был опубликован ряд публикаций пренебрежительного содержания, касающиеся писателя. В газетах «Коммунисти» и «Мнатоби» было опубликовано обращение писателей к президиуму Всегрузинского Союза писателей: «Никакой пощады классовым врагам». Обращение было направлено против Григола Робакидзе. В письме говорилось о том, что Робакидзе лицемерил, лгал правительству, писателям, обществу ... , что он перешел в фашистский лагерь, что он является предателем «Социалистической родины» и т.д. После этого, упоминание о нем и его творчество в Советской Грузии оказалось под запретом.

В 30-х годах Григол Робакидзе уже был прославленным писателем. Он не менее блестяще, чем на грузинском, писал на немецком языке. Немцы и прекрасные знатоки этого языка были в восторге от него. В годы эмиграции, в 1932 – 1942 гг. появились те работы Григола Робакидзе, которые принесли писателю популярность в Германии.

В 1932 году, когда победителем Нобелевской премии стал Джон Голсуорси, к премии также был представлен и Григол Робакидзе. Представил его переводчик его романов на немецкий язык, картвелолог и славист, профессор Берлинского университета Ричард Меккелайн.

В 1957 году, после смерти жены, писатель остался один. В жизни 80-летнего писателя появилась женщина моложе на 48 лет,

немецкая художница графиня Гита фон Штрахвитц. Автор считал это чувство Божьим даром.

17 ноября 1962 года Григол в записке сообщает Гите: очень скоро мы будем вместе, но 19 ноября Григол Робакидзе скончался при невыясненных обстоятельствах. 20 ноября 1962 года женеvская полиция обнаружила Григола Робакидзе уже скончавшимся.

Находясь за рубежом, Григол Робакидзе создавал на грузинском, немецком, французском языках литературно-эссеистические и научные очерки, большинство из которых были опубликованы в Берлине и Париже. Иванэ Джавахишвили даже предложил писателю кафедру всемирной литературы в Тбилисском государственном университете. Но он, как писатель, не пожелал стать профессором. Григол был особенным представителем, но не в партийном, а в национальном смысле. Он не стремился стать политиком и об этом заявлял публично. Уже неоднократно отмечалось, что он не являлся членом какой-либо существующей в то время партии, ни в Грузии, ни в Европе.

Его партией, его верованием и убеждением была Грузия. Грузия вечная, целая и неделимая!

Глава II

Проблематика миниатюрной прозы Григола Робакидзе

В канун 1931 года начинается и в 1962 году завершается второй большой период творчества Григола Робакидзе за рубежом, в течение которого он создавал новые грузинские произведения не только на грузинском, но и на немецком языках. В такой небольшой стране, как Грузия, появился гениальный писатель - Григол Робакидзе, в произведениях которого многое было сокрыто. Григол Робакидзе никогда не прерывал духовной связи с родиной, и от нее получал творческий стимул.

В работе рассмотрен цикл новелл Григола Робакидзе «Демон и миф» и «Кавказские новеллы» которые представляют собой одну из значительных страниц творчества

писателя. В работе рассмотрены также новеллы „МАИА“, „ЛОТОС“, «Великая мать», «Письмо Каплана Квемоклидзе, адресованное Кватати Питнава», «Время шуток (реальное и воображаемое)».

Писатель был влюблен в грузинский язык, в грузинскую землю, в грузинский характер и в целом во все грузинское. Патриотические чувства еще более обостряло нахождение в эмиграции. Приобщаясь к творчеству Робакидзе возникают чувства сочувствия и прощения по отношению к людям. А на противоположном полюсе в центре нацистской Германии стоит совершенно иной портрет Робакидзе.

Идея вечного возвращения у Робакидзе носит не только исторический, но и политический характер. Это и стало причиной эмиграции Робакидзе, откуда он так и не смог вернуться. Надежды писателя на будущее были связаны с появлением золотой эры, которую он искал в прошлом.

В начале XX века, в Европе периода Первой мировой войны господствовало чувство одиночества. Оставшийся без родины Григол Робакидзе искал вторую родину в Третьем рейхе.

В марте 1974 года в газете «Комунисти» была опубликована статья Ильи Тавадзе «Путь предателя. Кем был Григол Робакидзе?» «Григолу Робакидзе трудно было признаться, что он был фашистом, но и отойти от фашизма он не посмел. Поэтому сказал обиняком: «В Советском Союзе думают, что я будто бы стою на «другом» берегу. Это неверно. Я стою на «третьем» берегу: река имеет и такой берег. Пребывание на третьем берегу не означает внутренней нейтральности ...» В этом признании прямо говорится о том, что Григол Робакидзе не находится ни на социалистическом берегу, ни на буржуазном, а на третьем берегу. Он стоит на позициях фашизма» [Тавадзе, 1974, 2].

Примерно так оценивалось творчество Робакидзе на протяжении десятилетий. Сегодня бесспорно, что именно Григол Робакидзе познакомил Европу с древней грузинской культурой. Писатель на немецком языке озвучил то, что было ранее неизвестно иностранному читателю.

Робакидзе трехязычный писатель. В этом отношении он представляет собой уникальное явление в истории мировой литературы. Он писал на грузинском, русском и немецком языках. Литературный язык писателя и на немецком языке элегантен и ясен. Знакомство с «Кавказскими новеллами» на немецком языке убедило нас в том, что слово Робакидзе не только на грузинском, но и немецком языках имеет чудодейственную силу.

Глава III

Эссе в грузинско-европейской литературе и Григола Робакидзе.

В многообразном творчестве Григола Робакидзе одно из самых значительных мест занимает эссе. Его произведения отличаются характерной для эссе лаконичностью, в умении через малое выразить большое. Природа этого писателя, его творческая натура более всего соответствует жанру эссе. Лекциями и эссе Григола Робакидзе берет начало идеология грузинского модернизма. Пафос обновления привел писателя сперва к символизму, а с 1921 года – к экспрессионизму. Как мыслитель и проповедник, в своих эссе он пытался быть больше, чем эссеистом, в стихотворениях – больше, чем поэтом, в прозе – больше, чем прозаиком. Он был сверхчеловеком нового времени, личностью, пришедшей из мифа, который создал авторитет писателя [Сигуа, 2002, 56-59].

Глава IV

Роль грузинской публицистики в развитии эссеистики Григола Робакидзе

10-20-30-х годы двадцатого века считаются эпохой Возрождения грузинской прессы. Это период царствования Григола Робакидзе, Константинэ Гамсахурдиа, Михаила Джавахишвили, «голубороговцев». Это был период, когда Грузия завоевала и утратила свою независимость. Великим

представителем этой эпохи является Григол Робакидзе, чьи публицистические эссе во многом определили европейскую доминанту в грузинской литературе.

С тематической точки зрения, творчество Робакидзе многообразно. Писатель обладающий обширными знаниями и широким кругозором в своем творчестве проявляет знание вопросов грузинской этнологии, музыки, живописи, танца, литературы; заостряет внимание на разношерстных политических деятелях (иногда с антиподными пристрастиями и наклонностями). Находящихся в эмиграции соотечественники были обеспокоены общечеловеческой функцией и значимостью оставленной ими родины и простого люда. Они имели больше возможностей для сравнения нравов и характера других народов с нашими национальными чертами. Именно на эту важную проблему и откликнулся Григол Робакидзе в 1927 году в альманахе «Картули мцэрлоба» (« Грузинская литература») эссеистическим письмом «Хребет Грузии».

Главной темой эссе Григола Робакидзе является проблема великого человека, с одной стороны, привлекают внимания эссе, посвященные грузинским писателям («Шота Руставели», «Лири Акаки», «Листья», тексты об Ал. Чавчавадзе, Гр. Орбелиани, Бесики, Важа, Эгнате Ниношвили и др.) и, с другой стороны, эссе, посвященные политическим деятелям (Ленину, Гитлеру, Муссолини, Евгению Гегечкори). Рядом с литературным эссе Робакидзе смело поставил политическое эссе.

Осенью 1947 года в обращении к немецким писателям «Мои разъяснения» Робакидзе обратился с письмом и к соотечественникам («Сердечные думы»). Это своеобразное объяснение, касающееся эссе, созданных в эмиграции, и портретов Гитлера и Муссолини. По словам писателя, «Гитлер» и «Муссолини» не являются фашистскими книгами. Это политические портреты Сталина, Гитлера и Муссолини с точки зрения писателя, стоящего на «третьем берегу».

Во время войны Робакидзе предложили вести радиопередачи, но он отказался. В это же время брюссельская немецкоязычная

газета потребовала у Робакидзе тексты о Кавказе. Он с удовольствием передал отобранные им статьи, в которых писатель рассматривал не политические, а исторические и мифологические темы. Писатель с гордостью отмечает, что его работы в Германии были опубликованы в 250 000 экземпляров, девять книг издано на немецком языке, две на чешском, одна на итальянском языке. Еще две книги были переведены на французский язык, одна новелла на эсперанто, также планировались испанские переводы. Он получил огромное количество писем из разных стран, только из Германии не менее 10 000.

§ 1. Европейские принципы и национальные идеалы в публицистическом дискурсе Григола Робакидзе. Европейские принципы основывались на достижении равенства и толерантности для всех категорий индивидов. В то же время усиливался пафос избранности и индивидуализма в искусстве. Это привлекало Григола Робакидзе, и связано с «Урфеноменом» Гете, эстетизмом Шопенгауэра и идеей «сверхчеловека» Ницше. Этим индивидуальным идеям, возникшим на национальной основе, и посвящены публицистические письма Робакидзе, имевшие большой резонанс.

Сущность литературно-эстетических принципов Робакидзе определяет его мировоззрение. Для получения полного представления по этому вопросу важное значение приобретает письмо «Классовое и национальное», опубликованное в 1918 году в газете «Сакартвело» («Грузия») (№37). Здесь привлекает внимание сопоставление классового и национального.

Гарантию государственной стабильности Грузинской Демократической Республики Григол Робакидзе видел в национальном единстве. В 1920 году национальное единство грузинского народа имело важное значение. Он считает допустимым, что классовая, национальная бинарность предполагает осторожное и разумное решение. Поэтому решение этой проблемы имеет государственное значение. Писатель на первое место ставит национальные интересы.

§ 2. Культ Диониса и мифические слои Грузии в творчестве Григола Робакидзе. В художественно-эстетическом мышлении Григола Робакидзе особенное значение имеет обширный очерк «Культ Диониса и Грузия», который был опубликован в газете «Сакартвело» в 1917 году (№ 241-248). Для выявления сущности культа Диониса писатель в очерке концептуально рассматривает проявления культа Диониса во Фракии, Элладе, Грузии (Пшав-Хевсурети, Кахети, Рача, Картли, Абхазия).

Глава V

Политические убеждения Григола Робакидзе.

Тема «Политический мир в творчестве Григола Робакидзе» и политики занимают большое место в творчестве писателя, что во время было вызвано катаклизмами в мире.

Он неоднократно возвращался к теме России. Россия интересует автора в той степени, в какой интересует будущее Грузии.

Особо выделяется в его творчестве мифопоэтический генезис лидеров мировой политики. Он нагружен элементами классического модернизма, в нем четко виден призрак ницшеанского сверхчеловека и доминирующая роль дворянско-интеллектуальной расовой избранности. Григол Робакидзе, как великий мыслитель, глубоко проник в сущность правящего диктатора и свое свободное видение о нем сформировал полностью. Он рассматривал их не как авторитарные, диктаторские режимы, а как творцов национального единства народа. Автор называет их деловыми людьми. О Гитлере он добавил: «Он сумел восстановить мировые силы». Психологические портреты Муссолини, Сталина, Гитлера, Ленина Григол Робакидзе рассматривает в том контексте, где на первый план выдвигаются их личные качества.

В Ленине он видит цельность характера и сравнивает его с Петром Великим. Кроме того, он видит в нем дух русской степи,

бескрайность которой вызывает опасения и в котором проявляется славянский наступательный характер на мир. Силу воли Ленина еще более раззадоривает его холерический ум. Он смел и такую «смелость» по отношению к миру не проявлял еще никто. В эссе «Троцкий и Сталин», автор, используя гибкую фразеологию, рисует демонический характер Сталина. Здесь даны отдельные детали, рисующие человека, обладающего большим талантом, но проникнутого духом зла.

§ 1. «Гитлер» и «Муссолини». В первой половине 20-го века теория социализма породила трех драконов – русский большевизм, итальянский фашизм и немецкий нацизм. Несмотря на то, что между ними существует серьезная разница, все трое являются порождением социализма. Хотя и разные по природе и свойствам, но все-таки они являются его детьми. Среди трех драконов социализма самым жестоким, беспощадным и кровавым является русский большевизм. С ним не сравнится ни немецкий нацизм, ни итальянский фашизм.

Гитлеру и Муссолини Робакидзе посвятил специальные очерки, а о Сталине он говорит в «Убитых душах». Ту главу в «Убитых душах», которая называется «Гороскоп Сталина», Григол Робакидзе внес в сборник «Демон и миф», но изменил название – «Сталин, облаченный властью Аримана». Текст, по существу, остался неизменным, а в названии явно проскальзывает негативное отношение Григола Робакидзе к Сталину. В древнеперсидской мифологии Ариман является духом зла и противостоит доброму Богу Ахура Мазда.

Согласно характеристике Григола Робакидзе, ни Ленин, ни Гитлер, ни Муссолини не имели той разрушительной силы человека, какой обладал Сталин. Сталин превращал людей в ничтожество. Это описание дано в образе Берзина («Убитые души»).

По мнению Робакидзе, Адольф Гитлер наделен историческим талантом к действию. Это человек, который не пишет историю, а создает ее. «Адольф Гитлер, увиденный глазами иностранного

поэта», был написан в 1938 году, опубликован в 1939 году. Книга «Муссолини» подобного же характера, что и книга о фюрере.

Григол Робакидзе в совершенстве владел немецким языком. Об этом свидетельствует его немецкоязычное творчество. Несмотря на это, в тексты включены грузинские образцы. Немецко-грузинское лексическое сочетание, используемое Робакидзе, придает в глазах немцев новизну и необычность его творчеству, для нас же этот стиль является проявлением его глубоких связей с грузинскими корнями. Грузинская эссеистика Робакидзе, в свою очередь, ощущает сильное влияние немецкого языка.

После Второй мировой войны этот политический палимпсест принес Робакидзе психологический террор и негативный настрой общественного мнения. Перед ним закрылись двери издательств и редакций. Параллельно навсегда закрылась дорога, ведущая на родину. Даже после смерти его произведения были запрещены.

Робакидзе отрицал политическую подоплеку этих произведений, чему некоторые верили, а некоторые считали попыткой оправдания. В то время Робакидзе, тем более писатель-эмигрант, очевидец второй мировой войны и режима, сам жертва, не мог остаться полностью аполитичным. Сферой интересов писателя являлись психологические портреты великих личностей.

Каждый художник привносит в свое творчество свой воображаемый мир, проявленный в слове, картине или на деле. Воображаемый мир Адольфа Гитлера таков: он вновь вдохнул силы в расу, для того чтобы ускорить обращение немцев в нацию. Писатель в хронологическом порядке следует за политической линией Гитлера, которой было положено начало 20 февраля 1920 года в пивном зале Мюнхена, затем последовали выигранные выборы в 1930 году, взятие власти в свои руки и присоединение Австрии. Адольф Гитлер создал великую Германию. Он является основоположником ее суверенитета.

При приближении неприятеля, в январе 1945 года, вместе с начальниками штаба, офицерами, советниками и врачами Гитлер перебрался в берлинский бункер. Он взял с собой Ева Браун, женщину-фотографа, с которой встречался с 1929 года. С

приближением смерти он отдал приказ уничтожить всю инфраструктуру Германии. Он считал, что Германия не имеет права на существование без него, и она умрет вместе с его телом.

20 апреля 1945 года Гитлеру исполнилось 56 лет. Ему советовали бежать, но он отказался. В этот период Гитлер всех, кто находился рядом с ним, и, самое главное, всю Германию считал предателями.

Когда война приближалась к концу, Гитлер получил известие о том, что его друга и союзника Муссолини вместе с его любовницей схватили и повесили на площади за ноги. Гитлер опасался, что русские также обойдутся с ним и с его любовницей. Он сделал предложение Еве и попросил ее руки. Только Ева осталась ему верна. Гитлер запланировал свое отравление на следующий день цианистой капсулой, а также отравление Евы. Ева Браун совершила самоубийство цианидом. Гитлер же после того, как принял капсулу с цианидом, одновременно выстрелил себе в висок из пистолета. Тело Гитлера было сожжено во дворе рейхсканцелярии.

Личность Гитлера для нас представляет интерес постольку, поскольку из-за его личных комплексов эта историческая фигура принесла миру неслыханные бедствия, нанесла невосполнимый моральный и материальный ущерб.

Мы хотим с благодарностью отметить, что при сборе материалов о Муссолини большую помощь нам оказала Манана Кватаиа.

«Муссолини» Григола Робакидзе вызвал много споров и пересудов. Писателя осудили сперва в Советском Союзе, а затем и в Европе, как отрицателя гуманизма и нравственных ценностей. Общшения с ним избегли издатели, его не приглашали в литературные салоны. Комитет Нобелевской премии отказался обсуждать кандидатуру Григола Робакидзе.

Опубликовав эти скандальные книги, Григол Робакидзе прошел по лезвию бритвы. Он не был слепым рупором фашистских вождей. Писатель стремился творчески, интроспективно, самостоятельно изучить личностную суть этих харизматических

лидеров, проникнуть в их духовный мир, показать основные особенности их работы, представить их внутренним, мистический образ.

Григола Робакидзе постоянно мучили сомнения, что его главную душевную боль Грузия никогда не поймет, или поймет, но неправильно. Не сможет понять, почему он написал две запрещенные книги, две мины, обезвредить которые было невозможно: «Адольф Гитлер» и «Муссолини» - это те произведения, которые с пика признания сбросили его в пропасть забвения.

В апреле 1962 года писатель из Женевы отправил в Союз писателей Грузии письмо: «До меня дошло известие о том, что там думают, будто бы я являюсь сторонником Гитлера. Здесь существует только два факта:

1. Одна всемирно известная организация в связи с одним фактом сообщила мне, что не считает мою книгу «нацистской».

2. Если бы я был сторонником Гитлера, тогда я бы не оказался под наблюдением гестапо и разведки, начиная с середины июня 1941 года до окончания войны».

Так заканчивается письмо, которое Григол Робакидзе написал в конце жизни и которое полно боли и печали оттого, что с его именем и творчеством в Грузии обращались неподобающим образом. Хотя формально он отправил письмо на имя Ираклия Абашидзе, тогдашнего главы Союза писателей, но, по сути, адресатом его письма является Грузия и грузинский народ.

Заключение

В процессе работы над диссертационной работой на тему «Эмигрантская миниатюрная проза Григола Робакидзе» возникло много предположений и гипотез, обладающих практической ценностью.

Нами были изучены фрагменты биографии Григола Робакидзе, проблематика миниатюрной прозы и роль Григола

Робакидзе в ее развитии, а также эссе как в грузинской, так и в европейской литературе, значение Григола Робакидзе с этой точки зрения, его политические убеждения, эссе «Гитлер» и «Муссолини».

Путем наблюдений и нашим особым подходом мы попытались оценить образцы как грузиноязычной, так немецкоязычной миниатюрной прозы Григола Робакидзе. На основании этого нами были сделаны соответствующие выводы. При изучении литературных явлений нами был использован сравнительно-исторический метод.

Еще одной целью нашего исследования также являлось выявление стилистического единства и сопоставление с немецким грузинского перевода, своего рода стилистической континуум, который достигается путем творческой трансформации писателя и синтезом индивидуальных стилей.

Нами по немецким и грузинским источникам был изучен цикл новелл Григола Робакидзе «Кавказские новеллы». Цикл состоит из трех историй, из них «Энгад» и «Имам Шамиль» были опубликованы еще при жизни автора в эмигрантском журнале «Беда Картлиса» («Судьба Картли»). Третий рассказ «Убийство святого быка» лишь недавно был переведен с немецкого на грузинский язык. Во всех трех новеллах «Кавказских новелл» место действия разное. Время действия, казалось бы, вечное, также как, по мнению Робакидзе, вечен миф. У мифа нет прошлого и нет будущего. Миф существует всегда, в нем время имеет имеет кругообразную форму. В новеллах, в следствии жизни в эмиграции, лейтмотивом проходят обострившиеся патриотические чувства писателя.

Новелла „MAIA“ датирована 7 февраля 1913 года. Сразу же становится ясно, что новелла Робакидзе переносит нас в мифический мир. Через его творчество лейтмотивом проходят темы, связанным с мифом и «непознаваемым». По словам Робакидзе, «тот, кто не понимает, что такое символ и миф», не поймет моего творчества.

LOTOS (лотос (греч.)) датирован 15 июля 1913 года, Сурами. Мы едва ли бы смогли понять содержание этой новеллы, если бы не отыскиали в древнегреческой мифологии сведения о лотосе.

В новелле «Великая мать» параллельно друг другу мы встречаем характерную для творчества Робакидзе линию – язычество и христианство. Робакидзе не видел противоречий между грузинским язычеством и грузинским христианством. В нашем христианстве он видел продолжение и развитие язычества.

Робакидзе принадлежит эротическая новелла «Письмо Каплана Квемоклидзе, адресованное Кватати Питнава». Как видно, новелла не была предназначена для публикации. Следует отметить, что писатель достаточно открыто беседует на эротические темы.

Простым и прямым языком в июне 1949 года была написана новелла «Время шуток (реальное и воображаемое)», которая была опубликована в марте 1951 года в журнале «Беди Картлиса». Сюжет носит комический характер. Главный смысл новеллы заключается в высмеивании системы периода «Чрезвычайных комиссий».

Несмотря на то, что основной целью нашей работы является изучение миниатюрной прозы Робакидзе, созданной в период эмиграции, нами также было рассмотрено несколько новелл, написанных писателем до эмиграции.

В 1935 году в Йене на немецком языке были опубликованы новеллы «Демон и миф» уже в то время признанного на Западе Григола Робакидзе, в которых были осмыслены феномены Сталина, Греты Гарбо и Нефертити. Писатель также рассматривает восприятие жизни на Западе и Востоке, и проблему первобытного страха в человеке. Во введении к новелле «Демон и миф» автор рассуждает о двухмагистральном направлении современного мира: для первого направления земля представляет собой геологическую реальность, для другого – космическое явление. По убеждению Робакидзе, земле приходится очень трудно: ее эфирное тело повреждено, а Бог и мистика

утрачиваются. Новеллы, входящие в цикл «Демон и миф», написаны с учетом мориполярного направления.

Новеллы «Демон и миф» писатель написал на немецком языке. Об этом свидетельствует письмо, отправленное писателем 2-го апреля 1937 года чешскому картвелологу Я. Едличке, в которой говорится, что он сперва пишет свои произведения на грузинском языке, а затем переводит их, поэтому считает перевод равнозначным оригинальному тексту. Из этого же письма становится очевидным, что «Демон и миф» написаны непосредственно на немецком языке.

Эссе «Грета Гарбо, как видение сегодняшнего дня» Робакидзе посвятил легенде Голливуда, актрисе шведского происхождения Грете Гарбо, которая из продавщицы в магазине превратилась в прекрасный сфинкс и всегда ассоциируется с ее именем. В эссе объективно и точно передан портрет Греты Гарбо.

На уровне слухов известны романтические отношения Греты Гарбо с женщинами, в том числе с актером Брюсом Льюисом, писательницей Мерседес де Акоста. Также она имела периодические отношения с британским фотографом, гомосексуалистом Сесил Битон. Информацию об этом можно почерпнуть в его опубликованных дневниках.

По нашему мнению, Робакидзе создал портреты большинства женщин современности, причина уродливости которых, по мнению автора, является следствием эволюции, вызванной техническим развитием, и в то же время началом конца мира. В результате мы получили женщину, которая одному мужчине подчиняется физически, а другому - духовно, но в конце концов, она губит обоих.

Эссе «Голова Нефертити» является одной из самых значительных по своей философской и эстетической интерпретации. Нефертити и вечность, красивейшая жена фараона, как одна из самых таинственных загадок, древнеегипетское восприятие жизни и смерти – проникновение Григола Робакидзе в эти и многие другие проблемы сближает с прекрасным и возвышенным миром. Эссе насыщено интересными

мифологическими мотивами. Среди них выделяется миф о «Капле ночи».

Поледующей частью сборника «Демон и миф» является «Ощущение жизни на Востоке и Западе», которому во время работы над научной работой мы уделили особое внимание. Мы заинтересовались, что пишут европейские писатели об этом сборнике. Среди них достойным внимания является оценка, данная Рудольфом Карманом. В статье «Робакидзе и возрождение мифа», он пишет, что в сборнике «Демон и миф» Робакидзе изображает метафизическо-смысловое значение ощущения жизни на Востоке и Западе, ясно представляет свою этическую задачу.

«Ощущение жизни на Западе и Востоке» относится к числу тех произведений, в которых писатель многие вопросы объясняет сам. Составной частью сборника является «Первобытный страх и миф» и представляет собой идейное продолжение новеллы «Ощущение жизни на Западе и Востоке». Он носит философский характер. Здесь Григол Робакидзе озвучивает идею о том, что все люди одиноки. Каждое соприкосновение человека с этой гранью вызывает в нем страх. Многие люди считают, что «я» человека является тем проклятием, начиная от Адама и Евы, от которого человек хочет освободиться. По мнению автора, невозможно, чтобы «я» было проклятием, потому что «я» в человеке является невысказанным, сладчайшим и самым подлинным. Это высший дар человеческого бытия. Человека особенно пугает столкновение на плоскости жизни и смерти, для него является ужасающим движение неживых и движение без жизни.

Григол Робакидзе глубоко национальный, индивидуальный писатель с мистическим видением. Его опубликованные на немецком языке произведения пропитаны грузинским духом.

Писатель и сейчас сохраняет актуальность в грузинском литературном пространстве и, соответственно, существует целый ряд нерешенных вопросов. Ключевые темы, которых мы, по возможности, коснулись в работе, касаются малой эмигрантской прозы писателя.

Одной из целей исследования явились поиски основных мотивов творчества писателя. Нами были проведены параллели между его немецкоязычным и грузиноязычным творчеством. Мы считаем, что этот вопрос требует более глубокого и масштабного изучения. Особенно интересным является поиск материалов, находящихся за пределами Грузии, их перевод, ознакомление с ними грузинской общественности.

Содержание диссертационной работы нашло отражение в следующих публикациях автора:

1. «Немецкие и европейские писатели о Григоле Робакидзе». II международной научной конференции «Межкультурный диалог». **ISSN 2233-3401** Телави, 2003, стр. 462-467;
2. «Кавказские новеллы» Григола Робакидзе. Европейские прикладные науки. **ISSN 2195-2183** Штутгарт, 2014, N5. стр. 97-100;
3. Проблематика эссе Григола Робакидзе «Ощущение жизни на Западе и Востоке». Европейские прикладные науки. **ISSN 2195-2183** Штутгарт, 2015, N6. стр. 95-98;